

<https://helda.helsinki.fi>

Onko antisemitismi vain katsojan silmässä? : The Passion of the Christ -elokuvan vastaanotto Yhdysvalloissa

Ketola, Mikko

Suomen kirkkohistoriallinen seura
2005

Ketola , M 2005 , Onko antisemitismi vain katsojan silmässä? The Passion of the Christ -elokuvan vastaanotto Yhdysvalloissa . julkaisussa Kirkko, taide, viestintä . Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia , Suomen kirkkohistoriallinen seura , Helsinki , Sivut 288-305 .

<http://hdl.handle.net/10138/308632>

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Opiskelijakirjaston verkkojulkaisu 2006

Onko antisemitismi vain katsojan silmissä?: The Passion of the Christ – elokuvan vastaanotto Yhdysvalloissa

Mikko Ketola

Julkaisu: Kirkko – taide – viestintä
Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura, 2005
Markku Heikkilän juhlakirja
Toimittanut Sari Dhima
Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 197
ISSN 0356-0767
s. 288-305

Tämä aineisto on julkaistu verkossa oikeudenhaltijoiden luvalla. Aineistoa ei saa kopioida, levittää tai saattaa muuten yleisön saataviin ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Aineiston verkko-osoitteeseen saa viitata vapaasti. Aineistoa saa opiskelua, opettamista ja tutkimusta varten tulostaa omaan käyttöön muutamia kappaleita.

www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi
opiskelijakirjasto-info@helsinki.fi

Onko antisemitismi vain katsojan silmässä?

The Passion of the Christ -elokuvan vastaanotto Yhdysvalloissa

Yleisiä huomioita

Alun perin tarkoitukseni oli käsitellä vertailevasti Mel Gibsonin *The Passion of the Christ* -elokuvan vastaanottoa Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Osoittautui kuitenkin, että ei ole mielekäästä yrittää ahtaa kaikkea asiaa yhteen artikkeliin. Siksi rajoitunkin tässä vain elokuvan amerikkalaiseen vastaanottoon. Euroopan ja muun maailman vuoro tulee toisessa yhteydessä. Teen aluksi joitakin yleisiä huomioita elokuvan vastaanotosta ja sen jälkeen käyn suurin piirtein kronologisesti läpi elokuvan reseptiohistoriaa nykyhetkeen asti.

Yksi syy näkökulman tarkistamiseen on se, että Mel Gibsonin elokuvasta on kirjoitettu niin paljon parin viime vuoden aikana. Kirjoittelu on ollut intohimoista ja värikästä. Keskustelussa on noussut esiin kolme pääteemaa. Ensimmäinen näistä on ollut elokuvan uskonnollisuus ja siihen liittyen erityisesti sen tekijöiden väitteet sen uskollisuudesta evankeliumeille ja historiallisen tarkkuuden korostaminen. Toinen aihe on ollut elokuvan antama kuva juutalaisten osuudesta Jeesuksen kuolemaan ja siihen kytkeytyneet syytökset antisemitismistä. Kolmas keskeinen aihe on ollut elokuvan väkivaltaisuus.

Elokuvasta on jo kirjoitettu useita kirjoja, joista kolmea mielestäni asiallisinta olen käyttänyt apunani. Niissä eri alojen tieteelliset asiantuntijat käsittelevät elokuvaa kriittisesti, mutta yrittävät myös ymmärtää Gibsonin motiiveja elokuvan tekemiseen ja sitä. miksi se on saanut niin paljon kannattajia. Tärkeässä osassa näissä kirjoissa ovat amerikkalaiset raamatuntutkijat ja juutalais-katolisten suhteiden aktiivit.¹

Punaisena lankana läpi näiden kirjojen ja monien muidenkin elokuvasta kirjoittaneiden teologisten asiantuntijoiden kirjoitusten kulkee se ajatus, että kukaan ei kiistä Mel Gibsonin oikeutta tehdä elokuva, joka heijastaa hänen taiteellisia ja uskonnollisia näkemyksiään. Kukaan ei myöskään kiistä hänen oikeuttaan käyttää tarinan kertomisessa apuna evankeliumien ulkopuolisia lähteitä tai mielikuvitusta. Ongelma siitä tulee silloin, kun Gibson niin tehdessään samalla väittää olevansa uskollinen evankeliumil-

¹ *Jesus and Mel Gibson's The Passion of the Christ 2004; Perspectives on the Passion of the Christ 2004; Reviewing the Passion 2004.*

le, kertovansa miten kaikki tapahtui ja esiintyy Pyhän Hengen johdattamana auktoriteettina "historiallisen totuuden" suhteen.²

Elokvasta on kirjoitettu lukematon määrä lehtiartikkeleita amerikkalaisissa päivälehdissä ja aikakausjulkaisuissa, niin tieteellisissä kuin yleistajuisissa. Marquetten jesuiittayliopisto Milwaukeeessa tutki Yhdysvaltain kymmenen suurimman päivälehdien kirjoittelua elokuvasta kevääseen 2004 mennessä ja totesi, että eniten elokuvasta kirjoittivat itä- ja länsirannikon päälehdet *The New York Times* (63 juttua) ja *The Los Angeles Times* (58 juttua). Uutisjutuista selvästi yli puolet oli neutraaleja, noin kolmannes positiivisia ja negatiivisia oli alle 15 %. Pääkirjoituksissa oli yhtä paljon negatiivisia tai neutraaleja (kumpiakin noin 43 %) kun loput olivat positiivisia. Elokuva-arvosteluista noin kolmannes oli negatiivisia. Tutkimuksessa selvisi myös, että eniten esillä ollut asia oli elokuvan uskonnollisuus (57 % jutuista). Noin puolessa jutuista kiinnitettiin huomiota antisemitismiin ja väkivaltaan puuttui noin 40 % jutuista.³

Internetissä juttujen määrä on vielä suurempi. Suuri osa lehtijutuista löytyy luonnollisesti myös sieltä, mutta oma lajinsa ovat erilaiset elokuvaa tukevat tai sitä kriittisesti tarkastelevat kotisivut. Elokvalla on paitsi viralliset kotisivunsa www.thepassionofthechrist.com, myös erilaisia epävirallisia ja ihailijoiden ylläpitämiä kotisivuja kuten www.passion-movie.com. Joillakin näistä sivuista löytää avoimen antisemitistisiä piirteitä kuten osoitteessa www.supportmelgibson.com, jonka etusivulla paistaa silmiin teksti *Why do Jewish leaders want to censor Mel Gibson* ja jota eteenpäin lukiessa törmää klassisiin antisemitistisiin kliseisiin ja salaliittoteorioihin. Toisaalle taas on kerätty elokuvan arvostelijoiden lausuntoja, mikä tietenkin osaltaan voi helpottaa tutkijan löytämistä lähteille.⁴ Erilaisia keskustelupalstoja en ole edes yrittänyt kartoittaa. Yhden senkaltaisista foorumeista tehdyn analyysin perusteella näyttää selvältä, että elokuva lisäsi selvästi puheenvuoroja, jotka yhtäältä olivat antisemitistisiä ja toisaalta kehottivat juutalaisia kääntymään kristityiksi.⁵

On myös eräitä merkittäviä uskonnolliseen keskusteluun erikoistuneita sivustoja, joilla on oma osastonsa elokuvaa varten. Tällainen on esimerkiksi Beliefnet.com, jossa voi vaikkapa äänestää erilaisista elokuvaan liittyvistä kysymyksistä. Kyselyn tulokset 3.3.2005 kertoivat, että 74 % vastanneista oli sitä mieltä, että elokuva on hyvin uskollinen Raamatun kuvaukselle Jeesuksen kuolemasta. Äänestäneistä 61 % lukee elokuvan ansiosta Raamattua enemmän kuin ennen. Kaikkiaan 81 % piti, 11 % ei pitänyt ja kahdeksalla prosentilla oli ristiriitaisia tunteita elokuvasta. Toisessa äänestyksessä sai ilmoittaa, mikä elokuvassa huolestutti vai huolestuttiko mikään. Siinä lähes puolet äänestäneistä ilmoitti, ettei heillä ollut mitään ongelmia elokuvan suhteen. Raamatullinen tarkkuus

2 Esimerkiksi *Webb & Corley* 2004,3-4.

3 *Passionate Opinions Mark Unprecedented Media Coverage of 'The Passion of The Christ'*. 8.4.2004. <<http://www.prnewswire.com/cgi-bin/stories.pl?ACCT=104&STORY=/www/story/04-08-2004/0002148667&EDATE=>> Katsottu 8.3.2005.

4 Esimerkiksi oikeistolaisen *The Catholic League for Religious and Civil Rights* -järjestön ylläpitämä <http://www.catholicleague.org/Passion/maligning.htm>.

5 *The Virtual Scene: The Passion of the Christ as Seen Through Websites and Chat Rooms*. Hebrew Union College - Jewish Institute of Religion. <http://huc.edu/newspubs/pressroom/2004/2/virtual_gibson.shtml> Katsottu 8.3.2003.

huolestutti noin viidesosaa ja väkivalta sekä antisemitismi kumpikin noin kuudesosaa äänestäjistä.⁶ Näin ollen voi päätellä, että kaikki elokuvasta nauttineet eivät kuitenkaan ole pitäneet sitä ongelmattomana.

Jos tarkastellaan elokuvan kirvoittamia julkaistuja elokuvakritiikkejä, apuna on *rottentomatoes.com-sivusto*, joka arkistoi, tilastoi ja analysoi elokuvista englanniksi julkaistuja arvosteluja. *The Passionin* tilanne maaliskuussa 2005 oli 51 % myönteisiä ja 49 % kielteisiä. Tämän vuoksi elokuva luokitellaan mädäksi tomaatiksi, sillä hyvän tomaatin arvonimi edellyttäisi positiivisten kritiikkien osuudeksi 60 %. Keskimääräinen kouluarvosana oli 6.⁷ Toinen hyvä keino päästä elokuvasta kirjoitettujen arvostelujen jäljille ja yleensä siitä käytyyn keskusteluun kiinni on käyttää evankelikaalien tärkeimman lehden, Billy Grahamin 1956 perustaman maltillisen *Christianity Todayn* verkkoversion *The Passion of the Christ* -erikoissivustoa.⁸

Lipunmyyntituloissa elokuva oli vuonna 2004 Yhdysvaltain kolmanneksi menestynein elokuva. Sen edelle menivät vain *Shrek 2* ja *Hämähäkkimies 2*. Samalla se on ylivoimaisesti kaikkien aikojen katsotuin R- eli suomeksi K18-elokuva. Kaikkien aikojen menestyneimpien amerikkalaisella listalla, jossa inflaatio on otettu huomioon, se on sijalla 54. Koko maailman tilastossa se on 25. katsotuin.⁹

Amerikkalainen erityiskonteksti

Tärkeämpi sisällöllinen syy tekemääni rajaukseen on kuitenkin se havainto, jota myös monet samasta aiheesta Yhdysvalloissa kirjoittaneet ovat korostaneet, että elokuvaan liittyy monia nimenomaan Yhdysvaltain uskonnolliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen tilanteeseen liittyviä tekijöitä. Joillakin niistä on toki merkittävä rooli myös elokuvan eurooppalaisessa vastaanotossa, mutta niiden kaikkien yhdistyminen Amerikassa on ainutlaatuista. Ehkä tärkein amerikkalaiseen kontekstiin liittyvä asia on se, että elokuva ilmestyi keskellä presidentinvaalitaistelua. Tässä taistossa elokuvalla oli merkittävä rooli, koska sen katsojakunta muodostui pääosin evankelikaaleista, jotka taas olivat pääosin George W. Bushin ja republikaanien tukijoita. Evankelikaaleja arvioidaan olevan noin neljännes tai vähän enemmän Yhdysvaltain väestöstä. Kärjistäen voisi väittää, että ne, jotka äänestivät viime vaaleissa Bushia sekä puhuvat moraalisten "arvojen" ja perinteisen perheihanteen puolesta, pitävät myös Gibsonin elokuvasta. Parhaiten elokuva pärjäsi republikaanien voittamisissa osavaltioissa kuten Texasissa, Ohiossa ja Floridassa.¹⁰ Voisi päätellä, että elokuvasta pitämisestä tuli mitä suurimmassa määrin tunnusmerkki, joka ei ilmaissut vain katsojan uskonnollista taustaa vaan myös poliittista asemoitumista demokraatti-republikaani ja liberaali-konservatiivi -asetelmissa.

6 The Passion of the Christ' and the Bible--polls survey. <http://www.beliefnet.com/story/141/story_14149_1.html> Katsottu 8.3.2005.

7 <http://www.rottentomatoes.com/m/passion_of_the_christ> Katsottu 8.3.2005.

8 <<http://www.christianitytoday.com/movies/special/passionofthechrist.html>> Katsottu 8.3.2005.

9 <<http://www.boxofficemojo.com/yearly>> ja <<http://www.boxofficemojo.com/alltime>> Katsottu 3.3.2005.

10 *The New York Times* 22.11.2004 Many Who Voted 'Values' Still Like Their Television Sin.

Muita tärkeitä tekijöitä ovat syvälle juurtuneet amerikkalaisten juutalaisten pelot antisemitismin noususta ja kokemukset sen vastaisesta taistelusta, toisen maailmansodan jälkeen alkanut ja erityisesti Vatikaanin toisesta konsiilista lähtien tiivistynyt juutalaisten ja kristittyjen dialogi ja lähentyminen sekä nyt sen vaarantuminen, kristittyjen asenteet Israelia sekä Israelin ja palestiinalaisten konfliktia kohtaan, edelliseen liittyvä ortodoksijuutalaisten ambivalentti liittoutuma kristityn oikeiston kanssa, sekulaari ja liberaalien kristittyjen huoli nousevasta fundamentalismista sekä traditionaalisten kristittyjen tuntema katkeruus heidän uskoonsa ja arvoihinsa kohdistuneesta ivasta.¹¹

Mediasota alkaa

Mel Gibson ilmoitti aikomuksestaan tehdä elokuva Jeesuksen viimeisistä hetkistä syyskuussa 2002 Roomassa pitämässään lehdistötilaisuudessa. Kun hän kertoi, että elokuvan dialogi käytäisiin arameaksi ja latinaksi ilman tekstitystä, moni ajatteli elokuvan olevan tuhoon tuomittu.¹² Alkuvuodesta 2003 Gibson alkoi antaa haastatteluja amerikkalaisille puheohjelmille elokuvan tekemisestä ja korosti esittävänsä Jeesuksen kuoleman totuudenmukaisesti ja evankeliumeille uskollisesti. Hän myönsi elokuvan olevan brutaali ja kysyttäessä arveli, että se voisi järkyttää juutalaisia. Jo tässä vaiheessa hän valitti, että elokuvan valmistumista pyrittiin häiritsemään erilaisin keinoin.¹³ On kuitenkin epäselvää, mitä Gibson tarkoitti, sillä tässä vaiheessa ainakaan lehdet eivät vielä olleet kiinnittäneet huomiota elokuvantekoon. *The New York Timesin* vaikutusvaltainen kulttuuritoimittaja Frank Rich arveli myöhemmin, että Gibson oli pyrkinyt tahallaan ärsyttämään juutalaisia herättääkseen huomiota elokuvaansa kohtaan.¹⁴ Frank Richin pistelevät kirjoitukset syksyllä 2003 saivat Mel Gibsonin uhkaamaan, että "haluan tappaa hänet - haluan hänen sisäelimensä kepin nenään - haluan tappaa hänen koiransa".¹⁵

Lähtölaukaus mediasodalle oli toimittaja Christopher Noxonin artikkeli *The New York Timesissa* maaliskuussa 2003. Hän oli saanut vihiä, että Gibson oli rakennuttanut oman kirkon lähelle Los Angelesia. Kirkko oli katolinen, mutta se ei kuulunut paikalliseen Los Angelesin roomalaiskatoliseen hiippakuntaan. Messu siellä pidettiin latinaksi. Noxon haastatteli juttua varten myös avoimen antisemiittistä Hutton Gibsonia, Mel Gibsonin isää, joka on ultratraditionalisti eikä tunnusta Pius XII:n jälkeisiä paaveja. Hän on sitä mieltä, että Holokaustia ei oikeasti tapahtunut ja että Vatikaanin toinen konsiili oli juutalaisten ja vapaamuurarien salaliitto.¹⁶ Luonnollisesti ajateltiin, että Mel Gibson tunnustaisi samoja värejä kuin isänsä.¹⁷

¹¹ Näin esimerkiksi *Berger* 2004,24.

¹² *McCarthy* 2004.

¹³ Mel Gibson Talks to O'Reilly While Filming 'The Passion', <<http://www.foxnews.com/story/0,2933,112307,00.html>> Katsottu 8.3.2005; *Levine* 2004 b, 137

¹⁴ *Rich* 2003.

¹⁵ *Boyer* 2003.

¹⁶ *Noxon* 2003.

¹⁷ *Woodward* 2004,14.

Vaikka näin ei täsmälleen olisikaan, on kuitenkin hyvä ottaa auteur-teoria huomioon ja sen vuoksi kiinnittää huomiota siihen, mikä Gibsonin oma uskonnollinen tausta on. Yksi vakavassa mielessä esitetty teoria on, että Gibsonilla olisi elokuvansa taustalla kirkollinen agenda, joka tähtäisi traditionalistisen eli Vatikaanin II konsiilia edeltävän tilanteen palauttamiseen katolisessa kirkossa.¹⁸

Professorityöryhmän raportti nostaa kissan pöydälle

Elokuvasta levinneet tiedot huolestuttivat tahoja, jotka olivat eri tavoin sitoutuneet juutalais-katolisten suhteiden edistämiseen ja antisemitismin vastaiseen taisteluun. Eugene Fisher, joka on Yhdysvaltain katolisen piispainkonferenssin Ekumeenisten ja uskontojenvälisten asiain sihteeristön varajohtaja, kokosi yhdessä samoista asioista Anti-Defamation Leaguessa vastaavan kollegansa rabbi Eugene Kornin kanssa ryhmän professoreita, joista neljä oli katolilaisia ja kaksi juutalaisia ja jotka olivat erikoistuneet kristinuskon ja juutalaisuuden kohtaamisen kysymyksiin.¹⁹ Kornin taustayhteisö Anti-Defamation League perustettiin 1913 taistelemaan antisemitismia ja muuta syrjintää vastaan. Se on aktiivisesti vuosien varrella seurannut esimerkiksi sitä, miten Oberammergaun passionäytelmässä on kuvattu juutalaisia ja pystynyt myös vaikuttamaan näytelmän luonteeseen.²⁰

Yhdysvaltain katolinen piispainkonferenssi taas on viime vuosikymmeninä antanut useita erilaisia ohjeita siitä, mitä tulisi ottaa huomioon, kun juutalaisia kuvataan passionäytelmissä, saarnoissa, puheissa ja muussa opetuksessa. Lähtökohtana katolisella kirkolla on Vatikaanin II konsiilin *Nostra aetate* -asiakirja, jossa todetaan muun muassa, että "vaikka juutalaisten viranomaiset ja heidän kannattajansa vaativat Kristuksen kuolemaa, ei hänen kärsimyksensä tapahtumia silti voi panna erotuksesta kaikkien silloin eläneiden juutalaisten eikä nykyistenkään juutalaisten syyksi."²¹

Loppukeväästä 2003 elokuvan käsikirjoitus joutui hieman salaperäisellä tavalla työryhmän haltuun. Todennäköisesti joku elokuvan teossa mukana ollut oli vuotanut sen, vaikka toisaalta Gibson ei aluksi ollut hämmästynyt saatuaan kuulla sen olevan työryhmän hallussa, vaan päinvastoin ilmaisi olevansa kiinnostunut kommenteista. Vasta sen jälkeen, kun työryhmän kukin jäsen oli erikseen käynyt käsikirjoituksen läpi, koonnut

¹⁸ Flannery-Dailey 2004; Silk 2004,6.

¹⁹ He olivat Dr. Mary C. Boys, SNJM, Skinner & McAlpin Professor of Practical Theology, Union Theological Seminary, New York; Rev. Dr. Lawrence E. Frizzell, Director, Institute of Judaean-Christian Studies Seton Hall University, East Orange; Dr. Michael J. Cook, Soi & Arlene Bronstein Professor of Judeo-Christian Studies, Hebrew Union College, Cincinnati; Dr. Philip A. Cunningham, Executive Director, Adjunct Professor of Theology, Center for Christian-Jewish Learning at Boston College; Dr. Amy-Jill Levine, Carpenter Professor of New Testament Studies, Vanderbilt University, Nashville; Dr. John T. Pawlikowski, OSM, Prof. of Social Ethics, Catholic-Jewish Studies Director, Catholic Theological Union, Chicago ja Dr. Paula Fredriksen, Aurelio Professor of Scripture, Boston University.

²⁰ Ks. Shapiro 2000.

²¹ *Nostra aetate* ja kattava kokoelma muita asiakirjoja löytyy Boston College Center for Christian-Jewish Learningin sivuilta osoitteesta <http://www.bc.edu/research/cjl/cjrelations/resources/documents/catholic>.

kommentit yhteen ja toimittanut hyvin kriittisen ja merkittäviä muutoksia käsikirjoitukseen vaativan raportin Gibsonille, yhteydenpidon luonne muuttui. Lakimiehineen Gibson syytti työryhmää varastetun käsikirjoituksen käyttämisestä ja väitti työryhmän kiristävän häntä saadakseen omat uskonnolliset näkemyksensä esiin.²²

Työryhmään kuuluneen John T. Pawlikowskin mukaan he tajusivat pian, että käsikirjoitus oli hyvin ongelmallinen sen suuren antisemitistisen potentiaalin vuoksi. Hän kuvasi työryhmän vaikutelmaa käsikirjoituksen pääajatuksesta: "paha juutalainen kabaali vainoaa Jeesusta sääliä ylimmäisen papin Kaifaan johdolla, joka viimein kiristää heikkoluonteisen Pilatuksen luovuttamaan Jeesuksen tapettavaksi." Tämä oli Pawlikowskin mukaan yksi klassisen antisemitismin pääpilareista.²³ Työryhmä kiinnitti raportissaan huomiota suureen määrään vääristyneitä ja epätasapainoisia tulkintoja sekä historiallisia virheitä, joista elokuvassa puhuttu latina on saanut erityistä huomiota. Se kehotti Gibsonia ottamaan huomioon sen, mitä katolinen kirkko oli viime vuosikymmeninä opettanut juutalaisista. Se myönsi, että muutokset veisivät paljon aikaa ja rahaa, mutta varoitti, että ilman niitä elokuva aiheuttaisi paljon vahinkoa.²⁴

Valtaosa elokuvaa kritisoineista akateemisista raamatuntutkijoista on ollut yksimielisiä siitä, että juuri elokuvan antama kuva Pilatuksen ja Kaifaan suhteesta on paitsi historiallisesti epätosi myös omiaan mustamaalaamaan juutalaisia. Heidän mukaansa Gibson on elokuvallaan pyrkinyt siirtämään vastuuta Jeesuksen ristiinnaulitsemisesta Pilatukselta Kaifaan johtamille juutalaisille. Todellisuudessa Pilatus on ollut ilmeisen julma hallintotavoiltaan ja oletus, että Kaifas olisi voinut kiristää häntä toimimaan oman tahtonsa mukaan, on epäuskottava. Myös Pilatuksen vaimon sympaattinen kuvaaminen, paitsi että se on evankeliumien ulkopuolinen elementti, on omiaan luomaan Pilatuksesta herkän humanistin kuvaa.²⁵

Suurin häly julkisuudessa nousi kuitenkin siitä, miten Gibson aikoi esittää Matteuksen evankeliumin kohdan (Matt. 27:25), jossa kerrotaan "kaikkien" huutavan: "Hänen verensä saa tulla meidän ja meidän lastemme päälle!". Tämä lause on oikeuttanut satojen vuosien ajan kristittyjen juutalaisiin kohdistamat vainot ja sorron. Asian saama suuri huomio johti lopullisessa elokuvassa siihen, että kyseisessä kohdassa väkijoukko edelleen huutaa arameaksi ainakin osan sanoista, mutta kohtaa ei ole tekstitetty.²⁶

Elokuvan ollessa kyseessä antisemitismistä huolestuneet asiantuntijat ovat kiinnittäneet luonnollisesti huomiota elokuvassa esiintyvään vahvaan visuaaliseen juutalaisvastaisuuteen. Jeesus-elokuvien asiantuntijat ja kuvallisen antisemitismin historian tuntijat ovat osoittaneet, että elokuvassa on esimerkiksi pukeutumisen, värien ja muiden klassisten visuaalisten tunnusmerkkien avulla pyritty selvästi osoittamaan, ketkä ovat hyviä, ketkä pahoja. Jeesus ja elokuvan "hyvät juutalaiset" eivät ole ulkonäöltään juutalaisia eivätkä pukeudu kuin toiset juutalaiset. Jeesus on Hollywood-kuvaston mukaisesti "vahva, hyvännäköinen amerikkalainen valkoinen mies" eli tarinan hyvä ja

²² Fredriksen 2003.

²³ Pawlikowski 2004, 2.

²⁴ *Ad hoc scholars* 2004, 225-254.

²⁵ Esimerkiksi Corley & Webb, 174; Flannery-Dailey 2003.

²⁶ Ariel 2004, 35.

sankari. Koukkunenäiset ja verenhimoiset juutalaiset puolestaan esiintyvät tummissa vaatteissa, Kaifaan hampaat ovat tummentuneet ja pahan symbolina hän käyttää mustaa päähinettä koko elokuvan ajan.²⁷ Juutalaisten pahuutta vahvistaa vielä Saatana-hahmon esittäminen liikkumassa erityisesti heidän joukossaan ja juutalaisten pikku-poikien muuttuminen Juudasta piinaaviksi demoneiksi.²⁸

Gibson oli ilmeisen ärsyyntynyt työryhmän esittämistä kommentteista. Useissa eri yhteyksissä julkisuudessa hän totesi muun muassa, ettei tutkijoilla ollut ongelmaa hänen kanssaan vaan evankeliumien kanssa. Hän korosti elokuvan olevan uskollinen Raamatulle ja tietävänsä, "miten kaikki tapahtui". Elokuvan varsinainen ohjaaja oli Pyhä Henki, Gibson oli toiminut vain "liikenteenohjaajana" (directing traffic). Hänen mukaansa käsikirjoitus perustui silminnäkijöinä toimineiden evankelistojen vuorevarmaan raportointiin. Toisaalta jos otettiin puheeksi elokuvan sisältämät selvät historialliset virheet, hän puolustautui sanomalla, ettei hän ollut tekemässä dokumenttia vaan elokuvaa. Kaikkiaan hänen käsityksensä raamatuntutkijoista ei ollut mairitteleva: "jos halutaan vääristää jotakin, otetaan tutkijat kyytiin".²⁹

Työryhmän jäsenet saivat pian huomata, että paitsi Gibson itse myös monet muut häntä tukevat tahot pyrkivät julkisuudessa monin tavoin vähättelemään ja vääristämään heidän toimintaansa. Hyvä esimerkki tästä on se, että vaikka enemmistö ryhmän jäsenistä oli katolilaisia, Anti-Defamation Leaguen julkaistua ensimmäisen julkisen kritiikkinsä kesäkuussa 2003 Gibsonin tukijat alkoivat puhua lähes yksinomaan "juutalaisten ryhmien" esittämästä arvostelusta. Työryhmää syytettiin Jeesuksen, evankeliumien ja koko kristinuskon vihaamisesta, sananvapauden tukahduttamisesta, sensuurista ja monet ryhmän jäsenistä saivat henkilökohtaista antisemitististä postia.³⁰

Yksi Gibsonia kovin ärsyttänyt taho oli työryhmän toimintaankin osallistunut Anti-Defamation League ja erityisesti sen johtaja Abraham Foxman, joka maaliskuusta 2003 lähtien vetosi Gibsoniin, jotta tämä kiinnittäisi enemmän huomiota tapaan, jolla juutalaiset elokuvassa esitetään. ADL:llä oli omasta näkökulmastaan hyvät perusteet huoleen, sillä sen vuonna 2002 tekemässä gallupissa oli ilmennyt, että noin neljäsosa amerikkalaisista piti juutalaisia syyllisinä Jeesuksen kuolemaan.³¹

Hyökkäys tutkijatyöryhmää vastaan oli osa elokuvan markkinointistrategiaa. Kyseessä oli kuitenkin Gibsonin kannalta kriisi. Hänen oli ryhdyttävä vielä vahvempaan vastahyökkäykseen ja sen tavoitteena oli myönteisen ennakkomaineen luominen elokuvalle. Sitä varten Gibsonin tuotantoyhtiö palkkasi useita mainostoimistoja, mutta onnekkain ratkaisu oli ilmeisesti Billy Grahamin mediajohtajan A. Larry Rossin palkkaaminen. Hänen johdolla ryhdyttiin osoittamaan, että elokuva oli tarkoitettu inspiroimaan, ei loukkaamaan. Keinona oli yhdistää Amerikan suuri konservatiivisten kristittyjen joukko pienimmän yhteisen tekijän ympärille: Kristus kuoli syntiemme

27 Reinartz 2004,173; Thistlethwaite 2004,129-131.

28 Reinartz 2004,178.

29 Boyer 2003; Freäriksen 2004 b, 31-32.

30 Let 'Passion' Play. - *Variety.com* 29.7.2003. <<http://www.variety.com/article/VR111789011?categoryid=1348&cs=1>>Katsottu 8.3.2005.; *Boys* 2004 b, 147-157; *Levine* 2004 b, 137-146.

31 ADL and Mel Gibsons "The Passion of the Christ". Frequently asked questions. <http://www.adl.org/Interfaith/gibson_qa.asp> Katsottu 8.3.2005; *Segal* 2004 b, 220.

vuoksi. Gibson ryhtyi järjestämään ennakonäytöksiä valikoiduille katsojaryhmille, joiden saattoi odottaa suhtautuvan positiivisesti elokuvaan: evankelikaaleille, oikeistolaisille mediavaikuttajille, konservatiivisille katolilaisille ja ortodoksisjuutalaisille.³²

Miksi evankelikaalit rakastuivat katoliseen Gibsoniin?

Yksi tärkeä ja paljon pohdittu kysymys on se, miksi evankelikaalit ryhtyivät niin suurin joukoin täyssydämisesti tukemaan väkivaltaista elokuvaa, joka yhtäältä on kuitenkin korostuksiltaan hyvin katolinen ja toisaalta perustuu niin suuressa määrin Raamatun ulkopuoliseen aineistoon. Useat tutkijat ovat osoittaneet, että elokuva esimerkiksi toistaa uskollisesti kaikki perinteisen katolisen ristintien asemat ja korostaa Marian roolia.³³ Magdalan Marian osalta taas elokuva toistaa keskiajalla katolisessa kirkossa yleistynyttä väärinkäsitystä, että Maria olisi sama henkilö kuin Johanneksen evankeliumissa mainittu aviorikoksesta tavattu nainen.³⁴ Jeesuksen kasvot liinallaan pyyhkinyt Veronika on silkka varhaiskirkon ajalta peräisin oleva katolinen legenda.³⁵ Kaiken kukkuraksi elokuvan käsikirjoituksen laatinut Benedict Fitzgerald on todennut suorasukaisesti, että elokuva on itse asiassa katolinen messu.³⁶ Monille nuorille katolilaisille elokuva onkin ollut nimenomaan liturginen kokemus.³⁷

Evankelikaalit ovat yleensä paheksuneet väkivaltaa elokuvissa, mutta tässä tapauksessa he hyväksyivät väkivallan, koska heidän mielestään kristittyjen elokuvantekijöiden käsissä väkivallan esittämistä koskevat toiset säännöt kuin tavallisissa Hollywood-elokuvissa, joissa väkivaltaisuus on moraalitonta. The Passionissa Kristukseen kohdistuvan äärimmäisen väkivallan esittäminen voi johtaa sielujen pelastumiseen.³⁸ Tunnetut teologit kuten luterilainen *Martin E. Marty* ja katolinen *John Dontinic Crossan* ovat arvostelleet tätä näkemystä. Marty on sanonut, että olennaista ei ole se, olivatko Jeesuksen haavat ja kivut pahempia kuin kenelläkään koskaan vaan se, kuka kärsi ja minkä vuoksi. Crossan puolestaan on todennut, että hän ei usko Jumalaan, joka *voisi* antaa anteeksi halutessaan, mutta tekee sen käytännössä vasta, kun Jeesus on ruoskittu veriseksi massaksi meidän puolestamme. Kuuluisa kauhukirjailija Stephen King puolestaan kertoi kauhistuneena todistaneensa, kuinka eräs äiti pakotti alle 12-vuotiaat lapsensa mukaansa katsomaan elokuvaa.³⁹

Ehkä kaikkien hämmästyttävintä on ollut, että evankelikaalit, joita yleensä pidetään Raamatun suurina asiantuntijoina, eivät ole huomanneet tai ainakaan heitä ei ole vaivannut se, että Gibson on lainannut elokuvaansa niin paljon aineksia Raamatun ul-

32 *The New York Times* 2.8.2003 Months Before Debut, Movie on Death of Jesus Causes Stir; *The Los Angeles Times*

17.12.2003 Gibson seeks a few apostles; *Caldwell* 2004,212.

33 *Caldwell* 2004, 218; *Evans* 2004,128—129; *Schmidt* 2004.

34 *Thistlethwaite* 2004,132.

35 *Corley* 2004,86-87.

36 *Leone* 2004.

37 *Bosco* 2004,18-19.

38 *N. King* 2004,162.

39 *Marty* 2004; *Crossan* 2004,27; *S. King* 2004.

kopuolelta ja erityisesti saksalaisen stigmaatikkonunnan Anna Katharina Emmerichin (1774-1824) näyistä, jotka kirjailija Klemens Brentano julkaisi vuonna 1833 kirjassa *Das bittere Leiden unseres Herrn Jesu Christi*. Emmerichin näytkokoelman tarkasti lukee ne ovat voineet todeta, että näyt sisältävät paljon sellaisia aineksia, jotka nousevat perinteisestä juutalaisvastaisesta propagandasta. Emmerich esimerkiksi toistaa vanhan ja juutalaisille paljon pahaa aiheuttaneen rituaalimurhasyytöksen. Erään analyysin mukaan suurin osa elokuvan Emmerich-lisistä on sellaisia, että ne vahvistavat sen juutalaisvastaista ilmettä.⁴⁰

Robert L Webb puolestaan toteaa oman seikkaperäisen analyysinsä päätteeksi, että vaikuttaa siltä kuin Emmerich olisi katsonut elokuvan ennen omien näkyjensä kirjaamista. Webbin mielestä elokuvan nimen olisi pitänyt oikeastaan kuulua "Emmerich's Dolorous Passion of the Christ".⁴¹ Elokuvan käsikirjoittaneen Benedict Fitzgeraldin haastattelusta voi päätellä, että ensimmäiset versiot sisälsivät vielä enemmän aineksia Emmerichiltä.⁴²

Katolisen kirkon kanonisaatioprosesseja tutkinut Kenneth Woodward on kiinnittänyt huomiota siihen, että Emmerichin kanonisaatioprosessi keskeytettiin vuonna 1928 sen vuoksi, että Brentanon epäiltiin "koristelleen" Emmerichin näkyjä huomattavasti. Toisin sanoen Gibson on hyödyntänyt kirjaa, jota kirkko pitää niin epäilyttävänä, että se on poistanut sen niistä materiaaleista, jotka otetaan huomioon Emmerichin kanonisaatiosta päätettäessä.⁴³ Paavi julisti Emmerichin autuaaksi 3. lokakuuta 2004.

Yksi selitys evankelikaalien Gibson-innostukseen on amerikkalainen kulttuurisota (tai kulttuurisodat). Kyse on lyhyesti sanottuna siitä, että konservatiiviset amerikkalaiset kristityt ovat jo pitkään käyneet julkisuudessa taistelua omien uskonnollisten arvojensa puolesta voimia vastaan, joihin he katsovat kuuluvan liberaaleja kristittyjä, vasemmistolaisia, sekulaareja humanisteja, mediaeliitin (erityisesti *The New York Times*) ja Hollywoodin viihdeteollisuuden. Evankelikaalit ovat 1950-luvun puolivälistä lähtien pyrkineet hyödyntämään populaarikulttuuria tässä sodassa, mutta tähän mennessä heillä ei ole ollut käytössään Gibsonin elokuvan kaltaista "joukkotuhoasetta". Heille Gibson oli ensimmäinen A-luokan Hollywood-tähti, joka otti heidät vakavasti, kunnioitti heidän mielipiteitään ja osasi puhua heidän kieltään. Viimeksi mainitusta on hyvä esimerkki se, että evankelikaalisille vaikuttajille järjestettyihin ennakkonäytöksiin kuului myös keskustelutilaisuus elokuvan jälkeen ja niihin taas sisältyi usein Gibsonin todistuspuheenvuoro siitä, miten usko oli pelastanut hänet turmion tieltä.⁴⁴

Tärkein selitys on kuitenkin ilmiselvästi se, että Gibsonin elokuva vetosi evankelikaalien syvimpiin uskonnollisiin tunteisiin. Se oli heille emotionaalisesti tosi. Evankelikaalinen Uuden testamentin professori Ben Witherington III on selittänyt asian niin, että koska elokuvassa tulee selvästi ilmi se olennainen sanoma, että Kristus maksoi kovan hinnan maailman lunastamisesta samoin kuin esille tulee hänen anteeksiantava

⁴⁰ *Fredriksen 2004 b, 32; Segal 2004, 203.*

⁴¹ *Webb 2004, 169-172.*

⁴² *Leone 2004.*

⁴³ *Woodward 2004, 16.*

⁴⁴ *Caldwell, 213-219; N. King 2004, 152-156.*

rakkautensa, useimmat evankelikaalit ovat olleet taipuvaisia ajattelemaan, että elokuvan muista piirteistä valittaminen olisi karpäsen tekemistä härkäseksi.⁴⁵

Elokuvasta alettiin puhua parhaimpana evankeliointimahdollisuutena (outreach opportunity) 2000 vuoteen ja tähän tarkoitukseen perustettiin esimerkiksi kotisivu *www.thepassionoutreach.com*, joka tarjoaa välineitä erityisesti kirkkoille elokuvan käyttämiseen evankeliointi- ja opetustarkoituksissa. Sivuilta löytyy myös pitkä luettelo evankelikaalisten ja katolisten kirkonjohtajien hyväksyviä lausuntoja elokuvasta.⁴⁶

Gibsonin vanhoillinen katolisuuskaan ei häirinyt evankelikaaleja liikaa. Aluksi se nähtävästi aiheutti jonkin verran epäilyksiä, sillä 16-miljoonainen Southern Baptists Convention varmisti ensin, ettei elokuva sisältänyt "hiipivää liiallista katolisuutta" (creeping excessive Catholicism), ennen kuin se saattoi suositella sitä jäsenilleen.⁴⁷ Dallas Theological Seminaryn professori Darrell L. Bock puolestaan laati elokuvasta evankelikaalisille tahoille teologisen asiantuntijalausannon ottaen kantaa erityisesti keväisen professorityöryhmän raporttiin. Katolisuuden suhteen hän päätyi tulokseen, että elokuva oli "perusteiltaan raamatullinen katolisin lisäsävyin".⁴⁸ Suurin osa evankelikaaleista siis hyväksyi elokuvan, mutta aivan kaikki eivät siitä pitäneet. Yhteisöllinen paine kannattaa elokuvaa oli suuri ja jotkut valittivatkin, että he tunsivat itsensä ulkopuolisiksi omissa kirkkoissaan, jos he eivät halunneet lähteä katsomaan elokuvaa esimerkiksi sen väkivaltaisuuden tai traditionalistisen teologisen tulkinnan vuoksi. Elokuvaa puolustavat evankelikaalit olivat havaitsevinaan kyynisyyttä kaiken elokuvaan kohdistuneen arvostelun takana ja sen takana taas vihaa kristinuskoa ja yleensä uskonnollisuutta kohtaan. Elokuvaa arvostelleita uskonveljiä ja -sisaria pidettiin suorastaan hereettikkoina.⁴⁹

Katolilaisilta ja juutalaisilta sekä tukea että vastustusta

Amerikkalaisten katolilaisten keskuudessa jakauma suhtautumisessa sen sijaan oli suurempi ja kertoo siitä, että amerikkalainen katolisuus ei ole niin monoliittinen kuin voisi uskoa. Jotkut Yhdysvaltain katoliset piispat ovat avoimesti liputtaneet elokuvan puolesta, kun taas monet johtavat teologit ovat suhtautuneet elokuvaan hyvin torjuvasti. Yhdysvaltain katolisen piispainkonferenssin suhtautuminen on ollut ambivalentti. Yhtäältä se julkaisi elokuvan ensi-illan alla dokumenttikokoelman *The Bible, the Jews, and the Death of Jews*, jonka tarkoituksena oli kiinnittää huomiota kirkon viralliseen opetukseen juutalaisista, ja monet sen edustajista ovat olleet pitkälti samoilla linjoilla kriitikkojen kanssa.⁵⁰ Toisaalta piispainkonferenssin julkaisema virallinen arvio elokuvasta

⁴⁵ *Witherington* 2004,89.

⁴⁶ < <http://www.thepassionoutreach.com/quotes.asp> > Katsottu 8.3.2005.

⁴⁷ Gibsons 'Passion' Forges Unorthodox Alliances. - *Beliefnet.com* s. d.

<http://www.beliefnet.com/story/140/story_14052_i.html> Katsottu 8.3.2005.

⁴⁸ *Caldwell* 2004,217-218; *Woodward* 2004,14.

⁴⁹ 'The Passion' puts some believers on the outside. - *CentreDaily.com* 1.5.2004.

<<http://www.centredaily.com/mld/centredaily/living/8566748.htm>> Katsottu 8.3.2005; *N. King* 2004,157; *Wieseltier* 2004,263.

⁵⁰ Näin esimerkiksi Paavillisen raamattukomission jäsen, Catholic Theological Union in Chicagon presidentti Donald Senior. *Senior* 2004, 14-17.

kuitenkin kiistää, että siinä asetettaisiin juutalaiset huonoon valoon. Mary C. Boysin mukaan tilanne kertoo kirkon sisäisestä valtataistelusta, jossa neokonservatiivinen ja traditionalistinen ohjelma on nousussa. Se on paljastanut myös sen, kuinka huonosti katolisen raamatuntulkinnan periaatteet ja katolis-juutalaisista suhteista laaditut julkilausumat tunnetaan - eikä ainoastaan maallikoiden parissa.⁵¹

Gibson pyrki hankkimaan elokuvalle tukea myös Vatikaanista ja jossakin määrin onnistuikin siinä. Eräät kardinaalit antoivat elokuvasta ylistäviä lausuntoja. Sen sijaan Paavillisen kristittyjen ykseyden edistämisen neuvoston presidentti ja Vatikaanin tärkein yhdyside juutalasiin, kardinaali Walter Kasper kehotti Yhdysvaltain katolista piispainkonferenssia korostamaan kirkon sitoutumista Vatikaanin II konsiilin opetuksen juutalaisista.⁵² Huhuttiin, että jopa paavikin olisi katsonut elokuvan ennakkoon ja lausunut siitä, että "se on niinkuin se oli". Vatikaani kuitenkin kiisti tämän nopeasti. Yksi mahdollinen selitys tähän hätäreaktioon oli, että Vatikaanissa kuviteltiin, kuinka elokuvaa muuten pian mainostettaisiin Johannes Paavali II:n kuvalla ja sitaatilla: it is as it was.⁵³ Ilmeisesti Vatikaanista kantautuneissa ristiriitaisissa viesteissä oli myös jossakin määrin kyse kirkon sisäisistä teologisista linjaerimielisyyksistä.

Yksi elokuvan vastaanoton erikoisimmista piirteistä on ollut se, että sitä ovat kiihkeästi puolustaneet yksittäiset ortodoksijuutalaiset, kuten sellaiset oikeistopoliittiset kommentaattorit kuin Michael Medved ja rabbi Daniel Lapin, jotka ovat varoittaneet juutalaisia väittämästä elokuvaa antisemitistiseksi.⁵⁴ Heidän kommenttejaan on pidetty osoituksena siitä, että eräissä ortodoksijuutalaisissa piireissä pelätään elokuvaan kohdistuvan kritiikin vahingoittavan evankelikaalien antamaa merkittävää poliittista tukea Israelille. Tällöin akuutit poliittiset huolenaiheet ohittavat filmin potentiaaliset antisemitistiset haittavaikutukset.⁵⁵

Gibsonin elokuva sai näin aikaan sen, että eri uskonnollisten ryhmittymien konservatiiviset siivet liittoutuivat yhteisten, pitkälti amerikkalaiseen kulttuurisotaan liittyvien tavoitteiden merkeissä. Elokuvan kannattajat yhdistivät voimansa yli kirkko- ja uskontokuntarajojen. Kyseessä oli siis eräänlainen poliittisesti motivoitu pseudoekumeeninen allianssi.

Elokuva vastasi erilaisiin odotuksiin

Elokuvan ensi-ilta oli Yhdysvalloissa tuhakeskiviikkona 25.2.2004. Kuten alussa jo todettiin, elokuva oli suuri katsojamenestys. Etukäteen oli pelätty elokuvan aiheuttavan antisemitistisiä mielenilmauksia ja joitakin sellaisia ilmenikin, mutta ei kuitenkaan paljon. Julkisuudessa tunnetuin tapaus sattui Denverissä Coloradossa, missä erään heluntaikirkon pastori laitto kirkkonsa ulkomainostaululle tekstin "Jews killed the Lord

51 *Boys 2004 b*, 159-160.

52 *Vatican Distances Itself From Praise of GibsonsMovie.-Forward 26.9.2003.<<http://www.forward.com/issues/2003/03.09.26/news5.gibson.html>>* Katsottu 8.3.2005.

53 *Allen 2004; Silk 2004,6.*

54 *Lapin 2004; Medved 2004.*

55 *Berger 2004, 31.*

Jesus. I Thess. 2:14,15. Settled!" Denverissä ja eräissä muissa kaupungeissa synagogia töhrittiin hakaristeillä.⁵⁶

Elokuvan jälkeen tehtyjen mielipidekyselyjen perusteella ei voi sanoa mitään varmaa sen suhteen, miten elokuva vaikutti juutalaisten osuutta Jeesuksen kuolemaan koskeviin mielipiteisiin. ADL:n loppuvuodesta 2003 tekemä kysely antoi tulokseksi, että samoin kuin vuotta aiemmin noin neljäsosa amerikkalaisista pitää juutalaisia syyllisinä Jeesuksen kuolemaan.⁵⁷ CNN:n pääsiäissunnuntaina 2004 julkistaman kyselyn mukaan 24 % vastanneista piti juutalaisia päävastuullisina. Eräaseen toiseen kyselyyn vastanneista 83 % sanoi, ettei heidän käsityksensä juutalaisten syyllisyydestä ollut muuttunut suuntaan tai toiseen elokuvan vuoksi. Vain kaksi prosenttia vastanneista sanoi käsityksensä juutalaisista muuttuneen negatiivisemmaksi.⁵⁸ Näyttää siltä, että vaikka melko suuri osa amerikkalaisista on vakuuttunut juutalaisten syyllisyydestä Jeesuksen kuolemaan, elokuva ei ainakaan kovin nopeasti ole onnistunut nostamaan niin uskovien määrää.

On selvää, että ihmiset menivät katsomaan elokuvaa erilaisin odotuksin ja ennakkokäsityksin, saatuaan siitä erilaisia ennakkotietoja, toiset suosituksia, toiset varoituksia. Yhtä selvää näyttää olevan, että ihmiset myös saivat elokuvalta sitä, mitä odottivatkin. Ne jotka menivät katsomaan sitä odottaen näkevänsä selviä merkkejä antisemitismistä tai sadistista väkivaltaa, näkivätkin juuri sen. Ne taas, jotka menivät elokuvaan saadakseen vahvistusta uskollaan tai osallistuakseen tunnetasolla Jeesuksen kärsimyksiin, eivät pettyneet odotuksissaan. Kuten useat kommentaattorit ovat todenneet, eri ihmiset näkivät pitkälti eri elokuvan eivätkä voineet ymmärtää, miksi toinen puoli ei voinut ymmärtää heidän huolenaiheitaan.⁵⁹

Konservatiivinen kolumnisti John Leo on kiinnittänyt huomiota siihen, miten eri tavoilla juutalaiset ja kristityt ovat elokuvan nähneet. Juutalaisille filmi muistuttaa perinteisiä passionäytelmiä, joita historian kuluessa on usein käytetty väkivallan lietsomiseen juutalaisia vastaan. Juutalaiset ovat myös kiinnittäneet huomiota siihen, että kun Jumala vihastuu Jeesuksen tappamisesta, hän ei aiheuta tuhoa roomalaisten forumille tai Pilatuksen talolle. Hän ei rajoita hävitystä Herodeksen palatsiin tai Kaifaan taloon. Hän tuhoaa temppelin. Juutalaiset eivät ymmärrä, miksi kristityt eivät tajua tätä. He olettavat sen vuoksi, että kristityt ovat joko sokeita filmin sanomalle tai kuuroja juutalaisten tunteille. John Leon teoria on, että elokuvan tunneimpakti on niin vahva, että kristityillä se lyö taka-alalle kaikki historiaa, paikkansapitävyyttä tai syyllisyyttä koskevat näkökohdat.⁶⁰

⁵⁶ 'Jews Killed Jesus' Sign Causing Controversy. - *The DenverChannel.com* 25.2.2004. <<http://www.thedenverchannel.com/news/2873395/detail.html>> Katsottu 8.3.2005; *Levine* 2004 a, 209.

⁵⁷ ADL Poli: One in Four Americans Believe Jews Were Responsible for the Death of Christ. <http://www.adl.org/PresRele/ASUS_12/4454_12> Katsottu 8.3.2005.

⁵⁸ *Leo* 2004; *Segal* 2004 b, 220.

⁵⁹ *Levine* 2004 a, 197.

⁶⁰ *Leo* 2004.

Tilaisuus antisemitisminvastaiseen opetukseen

Useat Raamattua työkseen tutkivat ovat todenneet, että Gibsonin elokuva tarjoaa opetustilaisuuden, mahdollisuuden pureutua ajankohtaisen kulttuuri-ilmion avulla kristinuskon peruskysymyksiin. Sen avulla voitaisiin muun muassa parantaa raamatuntuntemusta sekä valaista kristittyjen ja juutalaisten suhteiden vaikeaa historiaa. Mary C. Boys on todennut, että amerikkalaiset katolilaiset ja kristityt yleisemminkin ovat hämmästyttävän tietämättömiä kristillisen juutalaisvastaisuuden historiasta ja antisemitismien ilmenemismuodoista.⁶¹ Se saattaa olla yksi suuri syy siihen, miksi monet kristityt ovat olleet niin kerkeitä toteamaan, etteivät he nähneet elokuvassa lainkaan antisemitismia.

Boys on esittänyt oletuksen, että kyseessä saattaa olla myös ilmiö, jota on kutsuttu sanalla *skotosis*. Sen lanseerannut kanadalainen filosofi Bernard Lonergan on määritellyt sen seuraavasti: "a hardening of the mind against unwanted wisdom through the repression of questions that might lead to a deeper insight into problems". Boysin mukaan Gibsonin elokuvan vastaanottoon sovellettuna *skotosis* sopisi hyvin kuvaamaan niitä, jotka ovat samastaneet kaiken elokuvaan kohdistetun kritiikin epäuskon tai poliittisen korrektiuden kanssa.⁶²

Monien kristittyjen vaikeudet ymmärtää sitä, miksi Gibsonin elokuva voisi aiheuttaa antisemitismien kasvua, voivat johtua pitkälti myös huonosta raamatuntuntemuksesta ja Raamatun kirjaimellisesta, fundamentalistisesta lukutavasta, jota Gibsonin elokuvaakin edustaa. Kontekstuaaliset lukutavat ja yleensä uusi raamatuntutkimus tunnetaan huonosti yliopistojen ja seminaarien ulkopuolella ja usein papit eivät tiedä, miten yhdistää saamansa koulutus käytännön pastoraalityöhön.⁶³ Stephen Prothero, joka on vastikään julkaissut kirjan siitä, miten Jeesus on ollut esillä amerikkalaisessa kulttuurissa, on todennut, että monet uskonnollisena itseään pitävät amerikkalaiset tuntevat itse asiassa hyvin huonosti Raamattunsa. Esimerkiksi vuonna 1997 tehdyssä tutkimuksessa vain kolmannes amerikkalaisista osasi nimetä kaikki evankeliumit ja 12 % arveli, että Jeanne d'Arc (englanniksi Joan of Arc) oli Nooan vaimo.⁶⁴

Varsinkin monilla nuorilla raamatuntuntemus rajoittuu lähinnä siihen, mitä he tv:n tai elokuvien välityksellä oppivat. Suuri osa siitä on lyhyitä viittauksia ja lainauksia ja joskus silkkaa muka-raamatuntekstiä kuten vaikkapa kauhuelokuvissa silloin tällöin voi huomata.⁶⁵ On olemassa se vaara, että Gibsonin elokuvan kaltainen menestyvä, vaikuttava ja rummutettu elokuva muodostuu monille todelliseksi raamatulliseksi auktoriteetiksi, jota ei kyseenalaisteta ja jota joissakin ympäristöissä ei ole edes lupa kyseenalaistaa. Siitä tulee ikään kuin viides evankeliumi.

Tämä vaara saattaa olla vielä todellisempi elokuvan alettua levitä videona syksystä 2004 lähtien. Kun taustalla ja tukena ei ole enää elokuvasta käytyä kiihkeää keskustelua.

61 *Boys* 2004 a, 13; *Fredriksen* 2004 a.

62 *Boys* 2004 a, 14.

63 *Boys* 2004 a, 13; *Korn & Pawlikowski* 2004, 195.

64 *Prothero* 2005.

65 *Denzey* 2004.

on varsinkin elokuvaa yksin kotona katselevilla lapsilla ja nuorilla entistä vähemmän mahdollisuuksia päästä perille siitä, mikä elokuvassa on totta, mikä keksittyä. Tätä kautta elokuva saattaa synnyttää juutalaisvastaisia asenteita uudessa sukupolvessa.⁶⁶

Ei uusia kristittyjä, ei Oscareita

Elokuvan ensi-illan aikoihin siitä kaavailtiin massiivisen evankelointikampanjan veturia. Vuosi elokuvan jälkeen on voitu todeta, että evankelointihaaveet eivät ole toteutuneet. National Association of Evangelicals:n presidentti Ted Haggard on sanonut, että elokuva on vähentänyt vihamielisyyttä kristittyjä kohtaan ja vahvistanut jo ennestään uskonon päin kallellaan olevia, mutta se ei ole saanut aikaan vuolaita ihmisvirtoja kirkkoihin.⁶⁷

Vuoden 2004 Oscar-juhlissa elokuva ei menestynyt. Se sai kolme ehdokkuutta, jotka olivat kaikki julkisuusarvoltaan vähäisempiä: kuvaus, makeup ja musiikki. Tämä närkästytti muiden muassa Michael Medvediä, joka kolumnissaan totesi, että se oli osoitus "Hollywoodin syvällisestä, lähes patologisesta vaivaantuneisuudesta perinteisen uskonnollisuuden suhteen", jota suurin osa elokuvayleisöstä kuitenkin edusti. Hänen mielestään elokuvan sivuuttamista ei voinut puolustella sillä, että se oli aiheuttanut suuren kohun. Hän vertasi sitä 16 vuotta aiemmin valmistuneeseen Martin Scorsesen *The Last Temptation of Christin*, jonka silloin olivat tuominneet pitkälti samat piirit, jotka nyt olivat ottaneet *The Passionin* omakseen. Silti Scorsese oli saanut siitä parhaan ohjaajan ehdokkuuden.⁶⁸ Gibsonin elokuva ei lopulta saanut yhtään Oscaria.

Vähän Oscar-ehdokkaiden julkistamisen jälkeen tuli julki tieto, että Gibson toisi elokuvastaan pääsiäismarkkinoille leikatun version, joka olisi vähemmän väkivaltainen. Tietoa omassa NT Gateway Weblogissaan kommentoinut englantilainen eksegeetti Mark Goodacre muisteli tässä yhteydessä vitsiä, jonka elokuvassa teologisena konsulttina toiminut jesuiitta William Fulco oli kertonut, kun häneltä oli kysytty SBL:n kokouksessa, voisiko Gibsonin elokuvasta tulla vakituinen osa pääsiäisen tv-tarjontaa. Fulco oli kertonut Gibsonin olevan parhaillaan tekemässä elokuvasta tv-kelpoista versiota; sen kesto tulisi olemaan noin 14 minuuttia.⁶⁹

Uuden, vähemmän väkivaltaisen *Passionin* ensi-ilta oli Yhdysvalloissa 11.3.2005. Nähtäväksi jää tuleeko siitä samalla tavalla pääsiäisajan vakiotarjontaa kuin Frank Capran *Ilmeellisestä elämästä* on tullut joulun symbolielokuva.

⁶⁶ Winston 2005.

⁶⁷ Winston 2005.

⁶⁸ Medved 2005.

⁶⁹ Mark Goodacre, Weblog, Friday, November 26, 2004, SBL Passion of the Christ interview - Fuko and Fitzgerald. <<http://ntgateway.com/weblog/2004/11/sbl-passion-of-christ-interview-A1lco.html>> Katsottu 8.3.2005. Haluan kiittää teologian tohtori Raimo Hakolaa kiintoisista elokuvaa koskeneista keskusteluista.

Lähteet ja kirjallisuus

Ad hoc scholars

2004 Report of the Ad Hoc Scholars Group. Reviewing of the Script of the Passion. - Perspectives on The Passion of the Christ. New York: Miramax Books.

Allen, John L

2004 The Word From Rome 23.1.2004. - The National Catholic Reporter.
<<http://www.nationalcatholicreporter.org/word/pfwo12304.htm>> Katsottu 8.3.2005.

Ariel, Yaakov

2004 The Passion of the Christ and the Passion of the Jews. Mel Gibson's Film in Light of Jewish-Christian Relations. - Re-viewing the Passion. New York: Palgrave Macmillan.

Berger, David

2004 Jews, Christians and 'The Passion'. - Commentary vol 117 issue 5.

Bosco, Mark

2004 Brutally real. Why 'The Passion' appeals to young people. - Commonweal May 7, 2004.

Boyer, Peter J.

2003 The Jesus War. Mel Gibson's Obsession. - The New Yorker 15.9.2003.
<<http://www.freerepublic.com/focus/f-chat/980753/posts>> Katsottu 8.3.2005.

Boys, Mary C.

2004 a "I Didn't See Any Anti-Semitism". Why Many Christians Don't Have a Problem with the Passion of the Christ. - Cross Currents, Spring 2004 Vol 52, No 1.

2004 b Seeing Different Movies, Talking Past Each Other. - Perspectives on The Passion of the Christ. New York: Miramax Books.

Caldwell, Deborah

2004 Selling Passion. - Perspectives on the Passion of the Christ. New York: Miramax books.

Corley, Kathleen

2004 Mary and the Other Women Characters. - Jesus and Mel Gibson's The Passion of the Christ. London & New York: Continuum.

Corley, Kathleen & Webb, Robert L

2004 Conclusion: The Passion, the Gospel and the Claims of History. - Jesus and Mel Gibson's The Passion of the Christ. London & New York: Continuum.

Crossan, John Dominic

2004 Hymn to a Savage God. - Jesus and Mel Gibson's The Passion of the Christ. London & New York: Continuum.

Cunningham, Philip A.

2004 Gibson's The Passion of the Christ: A Challenge to Catholic Teaching.
<http://www.bc.edu/research/cjl/meta-elements/texts/reviews/gibson_cunningham.htm>
Katsottu 8.3.2005.

Denzey, Nicola

2004 Biblical Allusions, Biblical Illusions: Hollywood Blockbuster and Scripture. - SBL Forum.
<<http://www.sbl-site.org/Article.aspx?ArticleId=227>> Katsottu 8.3.2005.

Evans, Craig A.

- 2004 The Procession and the Crucifixion. - Jesus and Mel Gibson's The Passion of the Christ. London & New York: Continuum.

Flannery-Dailey, Frances

- 2004 Biblical Scholarship and the Passion Surrounding the Passion of the Christ. - SBL Forum. <<http://www.sbl-site.org/Article.aspx?ArticleId=240>> Katsottu 8.3.2005.

Fredriksen, Paula

- 2003 Mad Mel. The Gospel According to Gibson. - The New Republic 28.7.2003.
- 2004 a Controversial 'Passion' presents priceless opportunity for education. - Christian Science Monitor 2.2.2004. <<http://www.csmonitor.com/2004/0202/p09s02-cogn.html>> Katsottu 8.3.2005.
- 2004 b Gospel Truths. Hollywood, History, and Christianity. - Perspectives on The Passion of the Christ. New York: Miramax Books.

Jesus and Mel Gibson's The Passion of the Christ

- 2004 Jesus and Mel Gibson's The Passion of the Christ. The Film, the Gospels and the Claims of History. Ed. Kathleen E. Corley & Robert L. Webb. London & New York: Continuum.

King, Neal

- 2004 Truth at last. Evangelical Communities Embrace the Passion of the Christ. - Re-viewing the Passion. New York: Palgrave Macmillan.

King, Stephen

- 2004 The Passion of Alicia. - Entertainment Weekly 19.3.2004.

Korn, Eugene & Pawlikowski, John T.

- 2004 Commitment to Community. Interfaith Relations and Faithful Witness. - Perspectives on The Passion of the Christ. New York: Miramax Books.

Lapin, Rabbi Daniel

- 2004 Why Mel owes one to the Jews. - Toward Tradition 12.2.2004. <http://www.towardtradition.org/article.Passion_Feb_2004.htm> Katsottu 8.3.2005.

Leo, John

- 2004 Second thoughts about 'The Passion'. - townhall.com 22.3.2004. <<http://www.townhall.com/columnists/johnleo/jl20040322.shtml>> Katsottu 8.3.2005.

Leone, John

- 2004 The gospel according to Mel. - Variety.com 6.4.2004. <<http://www.variety.com/article/VRn17902894?categoryid=1348&cs=1>> Katsottu 8.3.2005.

Levine, Amy-Jill

- 2004 a First Take the Lof Out of Your Own Eye. Different Viewpoints, Different Movies. - Perspectives on The Passion of the Christ. New York: Miramax Books.
- 2004 b Mel Gibson, the Scribes, and the Pharisees. - Re-viewing the Passion. New York: Palgrave Macmillan.

Marty, Martin E.

- 2004 Not My Passion. - The Martin Marty Center: Sightings. <http://marty-center.uchicago.edu/sightings/archive_2004/0209.shtml> Katsottu 8.3.2005

McCarthy, Todd

- 2004 What language did they speak in Sodom? - Variety.com 4.3.2004. <<http://www.variety.com/article/VR111790123categoryid=5>> Katsottu 8.3.2005.

Medved, Michael

- 2004 Gibson's Right to his 'Passion'. - Christian Science Monitor 2.2.2004. <<http://www.csmonitor.com/2004/0202/p09s01-cogn.html>> Katsottu 8.3.2005.
- 2005 Oscar bids reflect industry's discomfort with religion. - USA Today 25.1.2005. <www.usatoday.com/news/opinion/editorials/2005-01-25-medved_x.htm> Katsottu 8.3.2005.

Noxon, Christopher

- 2003 Is the Pope Catholic...Enough? - The New York Times 9.3.2003.

Pawlikowski, John T.

- 2004 Christian Anti-Semitism. Past History, Present Challenges. - Journal of Religion & Society Vol 6. <<http://moses.creighton.edu/JRS/2004/2004-10.html>> Katsottu 8.3.2005.

Perspectives on the Passion of the Christ

- 2004 Perspectives on The Passion of the Christ. Religious Thinkers and Writers Explore the Issues Raised by the Controversial Movie. New York: Miramax Books.

Prothero, Stephen

- 2005 A Nation of Faith and Religious Illiterates. - The Los Angeles Times 12.1.2005.

Reinhartz, Adele

- 2004 Jesus of Hollywood. - Perspectives on The Passion of the Christ. New York: Miramax Books.

Re-viewing the Passion

- 2004 Re-viewing the Passion. Mel Gibson's Film and its Critics. Ed. S. Brent Plate. New York: Palgrave Macmillan.

Rich, Frank

- 2003 The Greatest Story Ever Sold. - The New York Times 21.9.2003.

Schmidt, Daryl

- 2004 Braveheart Does the Stations of the Cross. Mel Gibson's 12-Step Program. <http://www.westarinstitute.org/Periodicals/4R_Articles/SchmidtPassion/schmidtpassion.html> Katsottu 8.3.2005.

Segal, Alan F.

- 2004 a 'How I Stopped Worrying about Mel Gibson and Learned to Love the Quest for the Historical Jesus': A Review of Mel Gibson's The Passion of the Christ. - Journal for the Study of the Historical Jesus 2/2004. 2004 b Being Dispassionate about The Passion of the Christ: A Response to Rikk Watt's Review. - Journal for the Study of the Historical Jesus 2/2004.

Senior, Donald

- 2004 Blame the Gospels? A theologian responds. - Commonweal May 7, 2004.

Shapiro, James

- 2000 Oberammergau. The Troubling Story of the World's Most Famous Passion Play. London: Little, Brown and Company.

Silk, Mark

2004 Gibson "s Passion: A Case Study in Media Manipulation? - Journal of Religion & Society Vol 6. <<http://moses.creighton.edu/IRS/2004/2004-4.html>> Katsottu 8.3.2005.

Thistlethwaite, Susan

2004 Mel Makes a War Movie. - Perspectives on The Passion of the Christ. New York; Miramax Books.

Webb, Robert L

2004 The Passion and the Influence of Emmerich's the Dolorous Passion of Our Lord Jesus Christ. - Jesus and Mel Gibsons The Passion of the Christ. London & New York: Continuum.

Webb, Robert L & Corky, Kathleen

2004 Introduction: The Passion, the Gospel and the Claims of History. - Jesus and Mel Gibsons The Passion of the Christ. London & New York: Continuum.

Wieseltier, Leon

2004 The Worship of Blood. - Perspectives on The Passion of the Christ. New York; Miramax Books.

Winston, Kimberly

2005 Did the Passion Fulfill its Promise? <http://www.believet.com/story/152/story_15209_i.html> Katsottu 8.3.2005.

Witherington, Ben

2004 Numbstruck. An Evangelical Reflects on Mel Gibson's Passion. - Perspectives on The Passion of the Christ. New York: Miramax Books.

Woodward, Kenneth

2004 The Passion's Passionate Despisers. - First Things June/July 2004.